πουλος, ὁ ἰδεαλιστὴς αἰσθητικὸς κ. | Ἀμφιπόλου Παναγίδου. Τυπογραφεῖον Κόσμος, Λευκωσία, Κύπρος 1948. | Γκράυ, τὸν Περεφὶτ ... μένουν πιστοὶ στὴν παράδοση καταγινόμενοι μὲ τὴν | ... ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν Καρτέσιο ὅλοι οἱ φιλόσοφοι οἱ ἄξιοι | καὶ στεῖρο δρόμο ποὺ πάντα ὁδηγεῖ σ' αὐτούς, καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ὁποίου πέ- | θρωπο τῆς καλῆς θελήσεως. Λ. Λ. | ιο... ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Β'

Ἡ πρώτη περίοδος τῆς μουσικῆς ἀναγεννήσεως στὴν Ἀγγλία, ὅπως ἐγράψαμε στὸ προηγούμενο σημείωμα, ἄρχισε μὲ τὸν Ἔλγκαρ καὶ δρασκελίζοντας τὴν ἰμπρεσσιονιστικὴ αἰσθητικὴ μὲ τοὺς Ντέλιους καὶ Χόλστ καὶ τὴν μεταβαγνερικὴ μὲ τὸν Ἄρνολδ Μπάξ, ἔφθασε στὶς ἐθνικές της πηγὲς μὲ τὸ ὡριμώτερο ἔργο τοῦ Βὼν Γουΐλλιαμς. Ἡ μουσικὴ ἐργασία τούτων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθαρὴ καλλιτεχνική της ἀξία, χάρισε στὴν Ἀγγλία ἄλλο δῶρο βασικῆς σημασίας: τὸ γεφύρωμα τοῦ χάσματος διόμισυ περίπου αἰώνων καὶ τὴν ἀνασύνδεση τῆς σημερινῆς δημιουργίας μὲ τὶς μεγάλες παραδόσεις τῆς ἐλισαβετιανῆς ἐποχῆς. Οἱ νεώτεροι Ἄγγλοι συνθέτες δὲν κινοῦνται — ἢ τοὐλάχιστο — δὲν πρέπει πιὰ νὰ κινοῦνται ἀνερμάτιστοι μέσα στὸν κυκεῶνα τῆς σύγχρονης μουσικῆς κοσμογονίας. Καὶ πραγματικά, οἱ σχετικὰ νεώτεροι μουσουργοί, ποὺ θὰ σκιαγραφήσουμε σὲ τοῦτο τὸ σημείωμα, κατέχουν ἢ ἐπιδιώκουν ὁλοκληρωτικὰ ἀγγλικὴ μουσικὴ συνείδηση μὲ τὴν ἀντίστοιχη τεχνοτροπία στὴν ἐκφόρτωσή της.

Πρώτη στὴ σειρὰ ἐμφανίζεται ἡ φυσιογνωμία τοῦ Γουΐλλιαμ Γώλτον. Πε-ντηντάρης μόλις, κατάκτησε στὴν πατρίδα του — καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ τὸν διεθνῆ μουσικὸ κόσμο — φήμη δημιουργοῦ μὲ ἁδρὴ ἐκφραστικὴ δύναμη, μὲ ξεχωριστὴ διαύγεια στὴ μουσικὴ σκέψη, μὲ ἁρμονικὴ καὶ πολυφωνικὴ γλῶσσα, ποὺ διαπλάθεται συχνὰ ἐπιγραμματική, κοφτερή, καὶ ποὺ δὲν ἀποφεύγεται οὔτε τὴν τραχύτητα, οὔτε τοὺς συντριπτικοὺς ἠχηροὺς ὄγκους ὀρχήστρας ἢ χορωδίας προκειμένου νὰ ἐξωτερικέψη τὰ παλλόμενα συναισθήματά του. Στὸ σύνολο τοῦ μέχρι τοῦδε ἔργου του — ὀρατόρια, μιὰ συμφωνία, κοντσέρτα, κουαρτέτο γιὰ ἔγχορδα, μουσικὴ γιὰ κινηματογραφικὲς ταινίες — μᾶς παρουσιάζεται προικισμένος μὲ τὰ πρωταρχικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κλασσικοῦ συνθέτη — τοῦ πρώτου σύγχρονου Ἄγγλου κλασσικοῦ, νομίζουμε. Ὁ κλασσικισμός του, μολαταῦτα, παίρνει μᾶλλον ἀρχαϊκὸ ὕφος μὲ συναισθητικὴ κάποτε πρωτόγονη δομή. Εἶναι, σχετικά, ὀλιγογράφος, ἀλλὰ συγκεντρωμένος κι' ἀποφεύγει τὴν εὔκολη ἔστω καὶ θελκτικὴ δημιουργία. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο, ἂν ἡ μουσική του γινόταν περισσότερο γνωστὴ στὸ Ἑλληνικὸ κοινό.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Μπέντζαμιν Μπρίττεν ἀποτελεῖ, τρόπον τινά, τὸν ἀντίθετο πόλο τῆς τοῦ Γώλτον. Ὁ πιὸ φημισμένος Ἄγγλος συνθέτης ἐμφανίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν τύπος καλλιτέχνη, μὲ τρυφερή, λεπτεπίλεπτη εὐαισθησία, μὲ πεμπτουσιακὲς σχεδὸν αἰσθηματικὲς διαχύσεις, μὲ φαντασία ἐξόχως διερευνητικὴ κι' ἐφευρετική. Γονιμώτατος σὲ παραγωγή, τὸ μέχρι τοῦδε ἔργο του εἶναι ἀξιόλογο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὸ ξεχωρίζει κατηγορηματικὰ ἡ ὄπερά του «Πῆτερ Γκράιμς», γιὰ τὴν ὁποία γράψαμε ἐκτατικὰ σὲ προηγούμενο σημείωμα. Ὡς καλλιτεχνικὴ φυσιογνωμία, προέρχεται ἀπὸ τὴ γνωστὴ Ἀγγλικὴ φλέβα, ποὺ ἔδωσε τὸν Ὄσκαρ Γουάιλντ, τὴν Κάθριν Μάνσφιλδ κλπ. Εἶδος μουσικοῦ πρωταθλητῆ τῆς Μ. Βρεττανίας σὲ ἡλικία μόλις τριανταπέντε ἐτῶν, ἡ κάθε του νέα δημιουργία παρακολουθεῖται μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρο ἀπὸ τοὺς διεθνεῖς μουσικοὺς κύκλους.

Λιγώτερο γνωστός, ἀλλὰ μουσουργὸς μὲ ἐσωτερικότητα, μὲ κάποια μεσσιανικὴ περίπου συνείδηση τῆς τέχνης του παρουσιάζεται ὁ Μάικελ Τίππετ. Τὸ ὀρατόριό του «Παιδὶ τῆς Ἐποχῆς μας» τὸν ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια τόσο στὴν πατρίδα του, ὅσο καὶ σὲ διάφορα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης. Ὡριμώτερος ἤδη ὁ Ἄρθουρ Μπλίςς, ἔδωσεν ἕνα θελκτικὸ κουαρτέττο γιὰ ἔγχορδα, τὴν «Μουσικὴ γιὰ Ἔγχορδα», εἶδος συμφωνίας γιὰ ὀρχήστρα ἐγχόρδων μὲ ἀξιόλογη μουσικὴ εὐχέρεια κι' ἐπιτυχία στὸ νεωτεριστικὸ ἀντιστικτικὸ γράψιμο, τὸ μπαλλέτο «Θαῦμα στὸ Γκόρμπαλς» ποὺ σημείωσε σημαντικὴ ἐπιτυχία στὸ Λονδῖνο καὶ σ' ἄλλα βρεττανικὰ κέντρα. Πρέπει ἐπίσης ν' ἀναφέρουμε τὸν Ρωσόθορν, τὸν Κόνσταντ Λάμπερτ (συνθέτη καὶ διευθυντὴ ὀρχήστρας), τὸν Λέννοξ Μπάρκλεϋ, ποὺ ἀνήκουν λίγο-πολὺ στὴν ἰμπρεσσιονιστικὴ τεχνοτροπία καὶ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρο ἀπὸ ἀπόψεως ἁρμονικῆς καλλιεπείας, λεπτότητος, εὐαισθησίας καὶ οὐχὶ εὐκαταφρονήτων ὀρχηστρικῶν ἐπιδόσεων.

Ἡ μουσικὴ αὐτοτέλεια φαίνεται νὰ εἶναι ὁ κύριος στόχος τῆς νεανικῆς αὐτῆς ἐξορμήσεως τῆς ἀγγλικῆς μουσικῆς. Κατὰ πόσο ἡ ἐπιδίωξη τῆς τέτοιας αὐτοτέλειας, μέσα σὲ μιὰ κουτσουρεμένη Εὐρώπη ποὺ ὅλο καὶ συμπτύσσεται καὶ συγχωνεύεται πνευματικὰ σ' ἕνα ἑνιαῖο σύνολο, εἶναι ἐπιθυμητή, συμφέρουσα ἢ ἁπλούστατα δυνατή, ἀποτελεῖ μὲν πρόβλημα ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος, ἀλλ' ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν σημειωμάτων.

Παράλληλα μὲ τὴν δημιουργικὴν ἀναγέννηση στὴν Ἀγγλία καὶ σὲ πιὸ ἀξιοθαύμαστο ἀκόμα ἐπίπεδο δέον νὰ καταγραφοῦν τὰ τεράστια πράγματι ἅλματα στὸν τομέα τῆς ἑρμηνευτικῆς τέχνης. Πατέρας, ἀληθινά, τῆς ἀγγλικῆς μουσικῆς παλιγγενεσίας στάθηκε ὁ Σὲρ Χένρυ Γούδ, ἀρχιμουσικός, παιδαγωγὸς καὶ ἱδρυτὴς τῶν περίφημων «Πρόμενεϊντ Κόνσερτς». Οἱ συναυλίες αὐτές, μὲ τιμὲς λαϊκές, μὲ προγράμματα δύσκολα τοὐλάχιστο, ἀλλὰ μὲ ἔργα κατὰ τὸ πλεῖστο προσιτὰ στὰ εὐρύτερα κοινωνικὰ στρώματα, συνκεντρώνουν, ἐδῶ καὶ πενήντα καὶ πλέον χρόνια, χιλιάδες φιλομούσων κάθε βράδυ σὲ μιὰν ἀνετώτατη, οὕτως εἰπεῖν, φιλικὴν ἐπικοινωνία μὲ τὰ ἔργα τῆς μουσικῆς τέχνης. Προικισμένος μὲ ἀδάμαστη μεσσιανικὴ συναίσθηση τῆς ἀποστολῆς του, ὁ Σὲρ Χένρυ Γούδ καθοδήγησε σιγὰ-σιγά, μὲ ἀδιάλειπτη παιδαγωγικὴ μέθοδο, τοὺς φιλομούσους τοῦ Λονδίνου ἀπὸ τὶς δημοφιλέστερες ὄπερες, ὡς τὰ ἀνώτερα καὶ τὰ αὐστηρότερα εἴδη τῆς μουσικῆς φιλολογίας. Ἀνατρέχοντας τὰ προγράμματά του, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ θυμηθῆ τὰ προγράμματα τῶν πρώτων συναυλιῶν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Σὲ μεγαλείτερη κλίμακα πάθουσες ἀπαρχὲς καὶ παρόμοιες ἐπιδόσεις, ποὺ τοποθετοῦν σήμερα τὸ Λονδῖνο ὅσο καὶ τὴν Ἀθήνα — ὡς ταχθῆ, τέλος, κι' ἡ ἀλήθεια αὐτή — ὡς κέντρα συνδαμώτατης μουσικῆς ἀναχαλλίσεως. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σὲρ Χένρυ Γούδ, ὁ ραδιοσταθμὸς Λονδίνου BBC κληρονόμησε κι' εὐρύνε τὸ ἔργο του. Ὑπολογίζεται, ὅτι κατὰ τὶς ὀκτὼ ἑβδομάδες ποὺ διαρκοῦν οἱ καλοκαιρινὲς συναυλίες, διακόσιες πενήντα περίπου χιλιάδες ἀκροατὲς φοιτοῦν στὸ πελώριο Ἄλμπερτ Χώλλ. Οἱ συναυλίες αὐτὲς ἀποτελοῦν τὴν κυριώτερη καὶ πιὸ πολυπόθητη σπουδαιότητα στήλη τῆς μουσικῆς ζωῆς τοῦ Λονδίνου.

Ἀλλὰ πολιτεία ἐννιὰ ἢ δέκα ἑκατομμυρίων κατοίκων, ὅπως ἡ ἀγγλικὴ πρωτεύουσα, ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἐντονώτερη δράση συμφωνική. Ὀρχῆστρες μόνιμες ὑπάρχουν: ἡ Μεγάλη Συμφωνικὴ (ὑπὸ τὸν Σὲρ Ἄντριαν Μπούλτ) κι' οἱ μικρότερες θεάτρου κι' ἐλαφρᾶς μουσικῆς τοῦ ραδιοσταθμοῦ, ἡ Συμφωνικὴ Ὀρχῆστρα Λονδίνου (ἱδρυμένη πρὸ τοῦ πολέμου ἀπὸ τὸν σὲρ Τόμας Μπήτσαμ καὶ τώρα ἀνεξάρτητος ὀργανισμὸς ὑψίστης ἑρμηνευτικῆς καὶ τεχνικῆς ἐπιδόσεως), ἡ Βασιλικὴ Φιλαρμονικὴ Ὀρχῆστρα (ὑπὸ τὸν Μπήτσαμ), ἡ Συμφωνικὴ Ὀρχῆστρα Λονδίνου, ἡ Νέα Ὀρχῆστρα Λονδίνου (ὑπὸ τὸν γνωστό μας ἀρχιμουσικὸ Ἄλεκ Σέρμαν), ἡ Φιλαρμόνια Ὀρχῆστρα, ἡ Διεθνὴς Ὀρχῆστρα Λονδίνου. Προσθετέες: Ἡ Ὀρχῆστρα Ἐγχόρδων Μπόυδ Νὴλ καὶ ἡ τοῦ Δρ. Ρέτζιναλ Τζάϊκς.

Ἡ μουσικὴ ἀποκέντρωση ἔκαμεν ἐπίσης καταπληκτικὲς προόδους: Τὸ Μάντσεστερ μὲ τὴν περίφημη Χαλλὲ Ὀρχῆστρα ὑπὸ τὸν Τζὼν Μπαρμπιρόλλι ἐναβρύνεται πὼς ἀποτελεῖ τὸ μουσικώτερο κέντρο τῆς Ἀγγλίας, τίτλο ποὺ τὸν ἀμφισβητεῖ τὸ Λίβερπουλ μὲ τὴν Φιλαρμονική του Ὀρχῆστρα, ὑπὸ τὸν Σὲρ Μάλκολμ Σάρτζεντ. Πολλὲς ἄλλες πόλεις κατέχουν ὀρχῆστρες καθ' ἀναπτύσσουν ἔντονη μουσικὴ δραστηριότητα. Οἱ περισσότεροι τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν βρίσκονται διαρκῶς σὲ κίνηση. Γίνονται ἀνταλλαγές, ἐπισκέψεις, ὅθεν ἐξάπτονται φιλοτιμίες κι' ἐπακολουθεῖ καλλιτεχνικὸς συναγωνισμὸς μὲ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα.

Οἱ χορωδιακὲς φάλαγγες στὴν Μ. Βρεττανία εἶναι πράγματι ἀναρίθμητες γιατὶ ἡ χορωδιακὴ καὶ δὴ θρησκευτικὴ μουσικὴ ἐναρμονίζεται πλέρια μὲ τὴν ἀγγλικὴ ψυχοσύνθεση. Μερικὲς ἀπ' αὐτές, ὡς λ.χ. ἡ χορωδία Χάντερσφιλντ, προέρχονται ἀπὸ ἱστορία καὶ παράδοση αἰώνων οἱ δὲ ἐκτελέσεις τους τῶν μεγάλων χορωδιακῶν ἀριστουργημάτων ἀποτελοῦν θαυμαστοὺς ἄθλους.

Τὸ πολυθρύλητο ζήτημα τῆς Ἀγγλικῆς Ὄπερας, ποὺ πάντοτε ἔμενεν ἄλυτο, παρὰ τὶς πολλὲς καὶ πολυδάπανες περιπέτειες, βρῆκε τὴ λύση του. Ἱδρύθη μόνιμα ὁ Ὀργανισμὸς Ὄπερας Σάντλερ Γουέλλς Γκάρντεν. Τὴν ἐντέλεια τῆς ἑρμηνείας καὶ τῆς τεχνικῆς του διαπιστώσαμε τελευταῖα στὸ Παρίσι στὴν ἐκτέλεση τῆς ὄπερας «Πῆτερ Γκράιμς» τοῦ Μπρίττεν.

Στὸ εἶδος τοῦ Μπαλλέττου οἱ Ἄγγλοι, ἐντὸς μόλις μιᾶς γενεᾶς καὶ ξεκινώντας σχεδὸν ἐκ τοῦ μηδενός, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὸν σχηματισμὸ τόσο πρωταγωνιστῶν τῶν δύο φύλων, ὅσο καὶ συνόλων ποὺ μποροῦν νὰ ἀναμετρηθοῦν μὲ τοὺς ἀρίστους ὀργανισμοὺς Εὐρώπης κι' Ἀμερικῆς. Συνέπεια τούτου ἦταν ἡ ἀθρόα παραγωγὴ μπαλλέττων ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους συνθέτες, ποὺ ἀνεβάζονται ἀριστοτεχνικὰ ἀπὸ τὸν Ὀργανισμὸ Μπαλλέττων Σάδλερ Γουέλλς.

Τὰ περίφημα Διεθνῆ Φεστιβὰλ Μουσικῆς καὶ Δράματος Ἐδιμβούργου, ποὺ ξεκίνησαν πέρυσι κι' ἑλκύουν ἤδη τὴν ἐκτίμηση τοῦ παγκόσμιου κοινοῦ, ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν διεθνῆ ἀναγνώριση καὶ δικαίωση τῆς Μουσικῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Ἀγγλία. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλουμε, ὅτι τὸ Ἐδιμβοῦργο, αἱ Ἀθῆναι τοῦ Βορρᾶ, θὰ μεσουρανῆ στὸν μουσικὸν ὁρίζοντα ὡς ἄλλο Σάλτζμπουργκ, ὅπου ἀντὶ ἑνὸς συνθέτη, θὰ λειτουργοῦνται ἔργα τέχνης τῶν ἀρίστων δημιουργῶν παρωχημένων καὶ σύγχρονων ἐποχῶν.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

'Η Ἑλλὰς ἔχει γίνει «Ὁμοσπονδιακὴ Λαϊκὴ Δημοκρατία»

Τὸ ὄνειρο ἑνὸς Συνοδοιπόρου

22ον

Λίγο καιρὸ ἀργότερα ἄλλωστε ἐξαφανίσθηκα κατὰ τρόπον κάπως μυστηριώδη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κι' ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ μὴ ξαναφανῶ πάλι πουθενὰ ἐπὶ δύο ὁλόκληρα χρόνια. Ἦταν τότε — στὶς ἀρχὲς τοῦ 1947 — ἡ ἐποχὴ ὅπου ἡ ἀνωτάτη κομμουνιστικὴ ἡγεσία τῆς Μόσχας εἶχε καταλάβει ἐπιτέλους τὴν ἐπικίνδυνη καταστροφικὴ πολιτικὴ τοῦ Ζαχαριάδη καὶ τὶς ὕποπτες σχέσεις του μὲ τοὺς ἱμπεριαλιστὲς καὶ φασίστες κι' εἶχε ἀποφασίσει νὰ τοῦ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνη της καὶ νὰ τὸν ρίξη στὴν δυσμένεια.

Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐπέτρεψαν στὸν λαϊκὸ ἐπίτροπο ἡ δημόσια κατήγορο νὰ ἐκφωνήσῃ ἕνα φοβερὸ καὶ τρομερὸ κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ Ζαχαριάδη. Ἐτόνισε ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, στὸν ὁποῖο καὶ τὸ Ἑλληνικὸ προλεταριάτο κι' ἡ παγκόσμια κομμουνιστικὴ ὀργάνωσις εἶχαν δείξη τέτοιαν ἐμπιστοσύνην, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔ... ὅλες αὐτὲς τὶς ἐκτροπὲς καὶ τὰ ... λαϊκὰ ἐγκλήματα μόνο ἀπὸ ἐ... ἐκτίμησι τῆς πραγματικότη... βασισμένη πολιτικὴ ἀντίληψι. ... σφάλματα, θὰ μπο... δικαιολογηθοῦν, ἀλλὰ ... ἀπὸ τὸ 1940 ὡς τὸ 1947 δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ συμβοῦν. Πράκτορας τοῦ Μεταξᾶ καὶ τοῦ Μανιαδάκη, ἔμπιστος τῶν Γερμανῶν δεσμοφυλάκων στὰ ἀπαίσια στρατόπεδα συγκεντρώσεως, φίλος καὶ προστατευόμενος τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι του: ὅλα αὐτὰ μιὰ μόνο ἐξήγησι ἐπιδεχόταν: ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἦταν ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ πληρωμένο καὶ τυφλὸ ὄργανο τῆς ἀντιδράσεως. Κι' ὁ Λαϊκὸς Ἐπίτροπος συνέδεσε μεταξύ τους ὅλα τὰ στοιχεῖα, ποὺ εἶχαν ἀναφερθῆ στὴν δίκη γιὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὰ πραγματικὰ συνέβαινε.

Κι' ἔπειτο ἦρθε, ὅπως μοῦ εἶπαν οἱ συνάδελφοι, τὸ τελικὸ θεατρικὸ κόλπο τῆς δίκης. Τσακισμένος κυριολεκτικὰ — ἔπειτα ἀπὸ καινούργια βασανιστήρια, ποὺ εἶχαν φαίνεται μεσολαβήσει κατὰ τὶς νυκτερινὲς διακοπὲς τῆς δίκης — κατορθώνοντας μὲ μεγάλη δυσκολία νὰ ἀρθρώσῃ τὶς λέξεις που μίλησε ὁ κατηγορούμενος Ζαχαριάδης. Κι' ἀντὶ νὰ ἀπολογηθῆ ὡμολόγησε πὼς ὅλα αὐτά, ποὺ εἶχαν καταγγελθῆ ἐναντίον του, ἦταν ἀληθινά, πὼς πραγματικὰ εἶχε πουληθῆ ἀπὸ τὸ 1940 ὡς τὸ 1946 στὴν ἀντίδραση καὶ στοὺς ἐχθροὺς τοῦ προλεταριάτου καὶ πὼς εἶχε κάνει ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸν κομμουνισμὸ στὴν Ἑλλάδα. Πρόσθεσε μάλιστα κι' ἕνα σωρὸ ἄλλες λεπτομέρειες, ποὺ δὲν εἶχαν περιληφθῆ στὸ κατηγορητήριο, γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ πὼς εἶχε κερδηθῆ ἀπὸ τὴν ἀντίδραση καὶ νὰ προβάλῃ τὸν ἑαυτό του σὰν ἕνα κακὸ παράδειγμα ἀδυναμίας θελήσεως κι' ἀνεπαρκοῦς ἠθικῆς ἀντιστάσεως ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχουν πάντοτε μπροστὰ στὰ μάτια τους οἱ καλοὶ κομμουνισταὶ γιὰ νὰ ἀποφεύγουν ἀνάλογους τρομεροὺς κινδύνους. Ἐννοεῖται, πὼς ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ ἡ καταδίκη τοῦ Νίκου Ζαχαριάδη σὲ θάνατο ἦταν κάτι φυσικό, ποὺ περίμενε ὅλος ὁ κόσμος.

Ὅσο γιὰ μένα, μπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἐξέφυγα ἀρκετὰ καλὰ ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ δοκιμασία τῆς κομμουνιστικῆς ὀρθοδοξίας, ποὺ μοῦ εἶχαν ἐπιβάλει οἱ αὐθέντες μου. Σὲ ὅλο τὸν καιρὸ ποὺ παρακολουθοῦσα τὴ δίκη δὲν εἶχα δείξει μὲ κανένα τρόπο ὁποιαδήποτε συγκίνησι ἢ ἐξέγερσι, ποὺ νὰ μποροῦσαν νὰ παρατηρήσουν οἱ ἄφθονοι χαφιέδες γύρω μου. Δὲν ἐνοιωσα ἄλλως τε καὶ πραγματικὰ καμμιὰ τέτοια ἰδιαίτερη συγκίνησι. Βέβαια μὲ ἐπείραξε ὅλη αὐτὴ ἡ σκηνοθεσία τοῦ ἐκβιασμοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς τυραννίας, ποὺ ἔβλεπα νὰ ξετυλίγεται μπροστά μου καὶ ποὺ κατέβαζε ἕναν ἄνθρωπο στὸ κατώτατο ἐπίπεδο τοῦ ἐξευτελισμοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἤμουνα ποτὲ ἐντεταγμένο καὶ συνειδητὸ μέλος τοῦ κομμουνισμοῦ. Δὲν εἶχα ποτὲ ὑπάρξει ἀπὸ τοὺς φανατικοὺς φίλους τοῦ «Νίκου μας» καὶ ἔλεγα μέσα μου, ὅσο παρακολουθοῦσα τὴν δίκη, ὅτι σίγουρα θὰ ἔκανε κι' αὐτὸς χωρὶς δισταγμὸ τὰ ἴδια, ἂν ἐτύχαινε καὶ βρισκότανε στὴν θέσι τῶν σημερινῶν δικαστῶν. Ἔπειτα πρέπει νὰ ὁμολογήσω — ἔστω καὶ μὲ λίγη ντροπή — ὅτι αἰσθανόμουνα καὶ κάποιαν ἀτομικὴ διαφορία κατὰ τοῦ κατηγορουμένου. Σὰν παληὸς συνοδοιπόρος τοῦ κομμουνισμοῦ εἶχα ἄλλοτε θαυμάσει καὶ ἐγὼ λίγο τὸν «Νίκο μας» γιὰ τὴν παλληκαριά του καὶ τὰ βασανιστήρια, ποὺ εἶχε τραβήξει ἐπὶ χρόνια ὁλόκληρα φυλακισμένος πρῶτα στὴν Ἀκροναυπλία καὶ ἔπειτα στὰ Γερμανικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Καὶ τώρα ποὺ ἔβλεπα νὰ ἀποδεικνύεται κατὰ τρόπο ὁπωσδήποτε ἀναμφισβήτητο ὅτι αὐτὸς τὰ εἶχε καταφέρει ὁπωσδήποτε καλλίτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄσημους κι' ἄγνωστους συγκρατουμένους, ἀφοῦ εἶχε ἐξασφαλίσει τὴν ἰδιαίτερη εὐμένεια καὶ προστασία τοῦ Μανιαδάκη πρῶτα, τῶν Γερμανῶν δεσμοφυλάκων ἔπειτα, δὲν μποροῦσα νὰ τοῦ συγχωρήσω ὅτι μὲ εἶχε ξεγελάσει κι' ἐμένα ὅπως τόσους ἄλλους.

Ἔτσι οἱ χαφιέδες θὰ ἔδωσαν σίγουρα ἀναφορὰ στοὺς προϊσταμένους τους ὅτι ὁ σύντροφος Πευκιὰς δὲν ἔδειξε μὲ κανένα τρόπο ἰδιαίτερη συγκίνησι κατὰ τὴν δίκη τοῦ Ζαχαριάδη ἢ συμπάθεια γιὰ τὸν κατηγορούμενο καὶ μπόρεσα ἑπομένως νὰ περάσω χωρὶς δυσκολία ἀπὸ τὸ δεύτερο στάδιο τοῦ περίεργου αὐτοῦ διαγωνισμοῦ.

Δὲν συνέβη τὸ ἴδιο μὲ διάφορους ἀπὸ τοὺς συναδέλφους δημοσιογράφους καὶ λογοτέχνες ποὺ εἶχαν ὑποβληθῆ στὴν ἴδια δοκιμασία μαζί μου καὶ εἶχαν διαταχθῆ νὰ παρακολουθήσουν ἐπίσης τὴν δίκη τοῦ Ζαχαριάδη. Πολλὰ φανατικὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ ποὺ εἶχαν ἄλλοτε στενὰ συνδεθῆ μὲ τὸν «Νίκο μας», ποὺ τὸν εἶχαν ἐκθειάσει σὲ ἄρθρα καὶ λόγους τους, ποὺ εἶχαν προστατευθῆ ἀπὸ αὐτὸν στὴν σταδιοδρομία τους, δὲν κατάφεραν νὰ κρύψουν τὴν πραγματική τους συγκίνησι. Δὲν νομίζω ὅτι ὠφείλετο αὐτὴ ἡ συγκίνησις σὲ πραγματικὴ ἀνθρώπινη συμπάθεια καὶ ἀφοσίωσι σ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἦταν ἄλλοτε φίλος τους, τοὺς εἶχε προστατεύσει κι' εὐεργετήσει κι' ὑπέφερε τώρα. Τέτοια πράγματα δὲν ὑπάρχουν πιὰ στὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς, ὅπου ἔχει ἐπικρατήσει ἀπόλυτα ὁ νόμος τῆς ζούγκλας καὶ ὅπου τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀντικαθιστᾶ κάθε ἀνθρώπινο αἴσθημα. Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς συγκινοῦσε περισσότερο ἦταν ὁ φόβος μήπως τυχὸν μέσα στὰ χαρτιὰ τοῦ Ζαχαριάδη εἶχε βρεθῆ καὶ κανένα δικό τους γράμμα, κανένα σημείωμα, κάτι τέλος πάντων ποὺ νὰ δείχνῃ τὶς παληές τους σχέσεις ἢ μήπως ὁ ἴδιος ὁ κατηγορούμενος στρέψῃ καμμιὰ στιγμὴ πρὸς τὸ μέρος τους, τοὺς ἀναγνωρίσῃ καὶ ζητήσῃ τὴν μαρτυρία τους, γιὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἀληθινὸ καὶ ἄφογο κομμουνισμό του.

Καὶ τοὺς ἔβλεπα τοὺς δύστυχους νὰ ἱδρώνουν καὶ νὰ ξεϊδρώνουν, νὰ προσπαθοῦν νὰ κρύψουν τὰ μοῦτρα τους, νὰ παίρνουν ὕφος τὴν ἔκφρασι τῆς ἀδιαφορίας μὲ τόση ὑπερβολὴ καὶ τόση ἀδεξιότητα ὥστε νὰ καταφέρνουν τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς ἀποτέλεσμα. Κι' αὐτὰ ποὺ ἔβλεπα ἐγώ, τὰ ἔβλεπαν σίγουρα πολὺ «καλλίτερα» ἀπὸ ἐμένα οἱ τόσοι χαφιέδες, ποὺ ἦταν διασκορπισμένοι μεταξύ μας, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς ξέρῃ καὶ ποὺ εἶχαν ἰδιαίτερη πεῖρα στὴν φυσιογνωμικὴ τέχνη. Ἡ σχετικὲς ἀναφορές τους θὰ ἐπῆγαν σίγουρα ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε νὰ πᾶνε, γιατὶ τὴν ἑπομένη βλέπαμε μερικὰ περίεργα καὶ χαρακτηριστικὰ κενὰ στὰ καθίσματα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τύπου καὶ οἱ συνάδελφοι ποὺ ἔλειπαν ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ πιὰ νὰ ξαναφανοῦν. Εἶχαν δώσει, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν στὸ ἀμείλικτο καθεστὼς τὴν ἀπόδειξι ὅτι δὲν εἶναι τὰ τυφλὰ καὶ δουλικὰ ὄργανα ποὺ χρειάζεται, ἀφοῦ ἔδειχναν τὸν συνδεσμό τους μ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἐθεωροῦσε τὸ καθεστὼς αὐτὸ ἀντίπαλό του κι' ἤθελε νὰ τὸ ξεπαστρέψῃ.

*

Ἐπέρασα λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴ ποὺ μοῦ διαβίβασε ἡ Γενικὴ Γραμματεία Λαϊκῆς Διαφωτίσεως ἀπὸ τὸ δεύτερο στάδιο τῆς δοκιμασίας μου τὸ δεύτερο στάδιο τῆς δοκιμασίας μου ρὸ ἴσως καὶ πολὺ πιὸ δύσκολο. Ἕνα ἀπόγευμα βρέθηκα μαζὶ μὲ καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἄλλους συναδέλφους στὴν Γενικὴ Γραμματεία Ἐξωτερικῶν, τὸ παληὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐδῶ γινότανε, ἂν ἦταν δυνατὸν ἀκόμη αὐστηρότερος ὁ ἔλεγχος τῶν προσκλήσεων καὶ τῶν ταυτοτήτων μας. Μιὰ μισὴ ὥρα κράτησε ὁ ἔλεγχος αὐτὸς κι' ἐπειδὴ ὅλη αὐτὴ τὴν ὥρα μιλούσαμε ὅσο τὸ δυνατὸν λιγώτερο μεταξύ μας — κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σήμερα σίγουρος καὶ γιὰ τὸν στενώτερο ἀκόμη προσωπικὸ του φίλο — εἶχα ὅλο τὸν καιρὸ νὰ κάνω μερικὲς ἐνδιαφέρουσες σκέψεις καὶ παρατηρήσεις.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐγύριζε διαρκῶς στὸ κεφάλι μου ἡ εἴδησις ποὺ εἶχα διαβάσει ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ πρωῒ στὸν «Ριζο»: ὁ σύντροφος Γιάννης Σοφιανόπουλος εἶχε «παραιτηθῆ διὰ λόγους προσωπικοὺς ὑγείας» ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἶχε ἀντικατασταθῆ ἀπὸ τὸν σύντροφο Ἀνδρέα Τζῖμα ἢ Σαμαρινιώτη. Κάτω ἀπὸ τὴν σύντομη αὐτὴ εἴδησι, ἀκολουθοῦσαν μερικὲς βιογραφικὲς σημειώσεις, ποὺ ὑπενθύμιζαν τὶς ὑπηρεσίες, ποὺ εἶχε προσφέρει ὁ Σοφιανόπουλος στὴν προετοιμασία καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς Ὁμόσπονδης Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπῆρχε ὅμως καὶ μία παραγραφοῦλα ποὺ ἔδινε καθαρὰ τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἐπρόκειτο περίπου γιὰ ἕνα εἶδος νεκρολογίας. Ἔλεγε ἡ παραγραφοῦλα αὐτή: «Τώρα ὅμως ποὺ ἀνδρώθηκε ἡ Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Δημοκρατία, ξεκαθάρισε τὶς σχέσεις της μὲ ὅλον τὸν ἄλλο κόσμο καὶ ὑπερνίκησε ὅλες τὶς ἀρχικὲς δυσκολίες, ἡ ὑπηρεσίες τοῦ συντρόφου Γιάννη Σοφιανόπουλου δὲν χρειάζονται πιὰ καὶ τὸ ΚΚΕ ποὺ ἔχει ἀναλάβει ὅλες τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν διακυβέρνησι τῆς χώρας, μπορεῖ μὲ τὰ δικά του ἐντεταγμένα καὶ παληὰ στελέχη ν' ἀναλάβῃ τὴ διεύθυνση τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων μὲ περισσότερη ἀποφασιστικότητα καὶ συνέπεια, σύμφωνα μὲ τὸ γενικώτερο πρόγραμμά του».

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)